

Nr 571

Av herrar **Börjesson** i Falköping och **Magnusson** i Jönköping,
om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna,
m. m.

(Lika lydande med motion nr 493 i Första kammaren)

Den enskildes levnadsstandard är beroende dels av inkomstens storlek, dels av samhällets åtgärder i fråga om skatter, sociala åtgärder och andra samhällsinsatser. Någon fullständig kartläggning av enskildas och gruppers ekonomiska förhållanden i vårt land finns inte. Det torde emellertid vara ovedersägligt att många lever under knappa ekonomiska förhållanden, i vissa fall synnerligen knappa.

En statistisk belysning av dessa förhållanden är dock på väg genom den undersökning som pågår inom statistiska centralbyrån. I den redovisas bland annat hur många som har låga inkomster, hur dessa fördelar sig på män och kvinnor, på civilstånd, barnförekomst, yrke, samt de geografiska olikheterna i inkomstförhållandena. Viss statistik baserad på material från inkomsttaxeringarna har redan redovisats. Av detta kan inte dras detaljerade slutsatser. Man kan sålunda inte ur materialet utläsa i vad mån sociala bidrag eller andra ej beskattningsbara inkomster kompenserar den låga inkomsten från olika förvärvskällor. Man vet heller inte i vad mån det är deltidssysselsättning som gör att inkomsten är låg eller vilka andra orsaker som ligger bakom, hur stor försörjningsbördan är o. s. v. Kompletterande undersökningar kommer att ge besked på en del punkter. Mycket av vad man rätt allmänt haft på känn bekräftas av den framlagda statistiken. Bristerna är så allvarliga att det inte längre duger att blunda för rådande förhållanden. Det redan framlagda materialet ger underlag för viktiga överväganden.

Nämnda undersökning har gällt ekonomiska förhållanden dels för ej gifta i åldern 16—66 år, dels för gifta par där mannen ej uppnått 66 års ålder. Man har i undersökningen definierat »låg» inkomst som en sammanräknad nettoinkomst understigande 6 000 kr. för *ej gifta* och 10 000 kr. för *gifta*. Med nettoinkomst avses här den vid taxering till statlig inkomstskatt angivna inkomsten från olika förvärvskällor (fastighet, rörelse, tjänst, kapital m. fl.) sedan avdrag gjorts för eventuellt underskott å förvärvskälla. Häri ingår inte ej skattepliktiga inkomster, som sjukkasseersättning, all-

männa barnbidrag, socialhjälp, arv, gåvor m. m. Å andra sidan har inte avdrag skett för skatter och obligatoriska avgifter, försäkringspremier o. d. Inkomstförhållanden avser inkomståret 1958.

Av *ej gifta* i dessa åldrar visar undersökningen att 927 000 eller 56 % har mindre nettointkomst än 6 000 kr., av kvinnor 63 % och av män 49 %.

Andelen med låga inkomster är högst inom åldersgruppen 16—24 år, vilket väl har sin förklaring i att många i dessa åldrar dels bedriver studier, fullgör militärtjänst o. s. v., dels inte kommit upp i full yrkesskicklighet. Procenttalet är här 70. För åldersgruppen 50—66 år är andelen 56 %, men även för de mest produktiva åldrarna, åldersgruppen 25—49 år, är andelen med låg inkomst så hög som 35 %.

Det framgår också av undersökningen att andelen låginkomsttagare är högre bland *ej gifta* kvinnor med barn än bland de *ej gifta* utan barn. Procenttalen är här 40 respektive 53 för åldrarna 25—49 år.

Undersökningen redovisar också andelen låginkomsttagare inom olika yrkesställningar. Det framgår där, vilket inte är oväntat, att andelen låginkomsttagare är störst bland de icke yrkesverksamma. Hög andel redovisas för anställda inom jordbruket med 67 % för män och 92 % för kvinnor och för företagare inom jordbruk med 61 % för män och 84 % för kvinnor. Även i grupperna övriga företagare och övriga anställda är andelen oväntat hög, för övriga företagare 34 % för män och 53 % för kvinnor och för övriga anställda 32 % för män och 49 % för kvinnor. Inom gruppen övriga anställda är det grupperna husligt arbete, fria yrken och handel som har hög andel, men även gruppen industri och handel i övrigt har så hög andel som 31 % för män och 44 % för kvinnor.

För *gifta par*, där mannen är under 66 år, har som nämnts sammanlagd nettointkomst understigande 10 000 kr. betecknats som låg inkomst. Av dessa hade 372 000 eller 25 % av alla gifta par med denna åldersbestämning lägre inkomst än 10 000 kr. Yrkesmässigt har de grupperats efter mannens yrkesställning. Andelen låginkomsttagare är i det fallet för företagare inom jordbruket 62 %, för övriga företagare 30 %, för anställda inom jordbruket 52 %, för övriga anställda 13 % och för icke yrkesverksamma 82 %. Skillnaderna mellan olika yrkesställningar är mer markanta för de gifta än för de ogifta. En skillnad i andelen låginkomsttagare kan iakttagas vid olika barnantal, även om den inte är särskilt påtaglig. Andelen är högst för familjer utan barn och för familjer med tre barn eller fler 30 respektive 29 %.

Regionalt föreligger betydande skillnader. Det är tydligt att de regioner som har föga differentierat näringsliv har största andelen låginkomsttagare. För ogifta kvinnor är andelen när det gäller anställda ungefär dubbelt så hög i Norrland, Dalarna och östra Götaland som i Stockholms stad. För ogifta män är tendensen densamma när det gäller såväl företagare som anställda, även om skillnaderna är något mindre. För gifta par är däremot

skillnaderna mellan olika yrkesställningar markanta när det gäller såväl gifta med barn och gifta utan barn som företagare och anställda.

Även om man inte får dra för långtgående slutsatser av detta material visar det ändå tydligt att ett betydande låglöneproblem finns i vårt land. Detta skulle ha framstått så mycket kraftigare om inkomstgränserna vid undersökningen satts något högre. Såväl för ogifta med barn som för gifta med barn torde 6 000 kr. respektive 10 000 kr. kunna betecknas som en låg inkomst. Kompletterande undersökningar visar att bland ogifta kvinnor med barn i åldern 25—49 år har 35 % lägre inkomst än 2 000 kr.

Med dessa siffror för ögonen måste frågan ställas:

Är beskattningen i vårt land avpassad efter dessa inkomstgruppers förhållanden?

Ger socialpolitiken ett tillfredsställande skydd för låglönegrupper, för helt eller partiellt arbetsförmögna, för ogifta kvinnor med barn m. fl. kategorier?

Vad sker inom lönepolitikens ram för att få en utjämning till stånd för låglönegrupperna?

Inriktas näringspolitiken på att ge bättre sysselsättningsmöjligheter åt alla dem som i sin omgivning saknar sådana?

Inom beskattningen har ingen nämnbar skattelindring för låglönegrupperna skett sedan de kommunala ortsavdragen höjdes år 1957. Däremot har omsättningsskatt införts från och med föregående år, vilken skatt drabbar hårdare i lägre inkomstlagen än i högre. De proportionella kommunalskatterna har i genomsnitt höjts betydligt, inte minst genom övervältring av kostnader från staten på kommunerna, och detta medför också ett ökat skattetryck för de lägre inkomsttagarna. Skatteutjämningen mellan olika kommuner är synnerligen otillfredsställande ordnad, vilket gör att de landsdelar som har största andelen inkomsttagare i låginkomstgruppen också ofta har det högsta skattetrycket. Dyrortsgraderingen gör att man i stora delar av vårt land i låglönegrupperna får lägre lön för jämförbart arbete och högre skatt vid samma inkomst.

Vid kommande skattepolitiska överväganden måste dessa förhållanden beaktas. Om vår beskattning skall behålla en social prägel måste tillräckligt stora inkomstdelar i botten undantagas från beskattning eller alternativt de skatter sänkas som hårdast drabbar de lägre inkomsttagarna.

Socialpolitiken är avsedd att ge ett ekonomiskt skydd åt dem i samhället som har knappa ekonomiska förhållanden. En sådan inriktning har också vår socialpolitik haft, och det har i varje fall tidigare varit en uppenbar strävan att ge realitet åt begreppet välfärdssamhälle. Har vi inte nu en utveckling som tenderar i motsatt riktning? Barnbidragen ersatte 1948 de tidigare barnavdragen i syfte att skapa en viss grundtrygghet åt barnfamiljer i alla inkomstlagen. Trots höjning vid några tillfällen har deras realvärde fortgående urgröpts. Änkepensionerna och invalidpensionernas maxi-

mibidrag har visserligen höjts och till sin storlek anknutits till ålderspensionen för ensamstående, men då denna pension inte höjes i takt som förutsatts blir även änkepensionen och invalidpensionen eftersatta.

I fråga om bostadssubventionerna har bostadsrabatterna en social inriktning, men huvudparten av de medel som utgår till bostadsändamål anslås till generella subventioner, vilka går till lägenheter uppfyllande vissa standardkrav och byggda 1942 och senare. Då emellertid många av de lågavlönade inte bebor lägenheter av detta slag kommer de heller inte i åtnjutande av nämnda bostadssubventioner. Sjukförsäkringen har inkomstgraderade förmåner, och de utpräglat lågavlönade har i allmänhet små möjligheter att avsätta reserver, varför läget ofta blir kritiskt vid inträffad sjukdom.

Åldringarna är inte inbegripna i den här refererade undersökningen, men en undersökning utförd av statistiska centralbyrån visar att omkring 65 % av folkpensionärerna år 1958 hade inkomster under 4 000 kr. och cirka 78 % under 6 000 kr. Även i detta fall var ställningen markant sämre för kvinnorna.

Socialpolitiken har under senare decennier inriktats på att skapa ett lika grundskydd för folkpensionärerna genom en allmän folkpensionering, även om pensionsnivån varit lägre än vad som kunnat kallas en rimlig avvägning mellan människor i aktiv ålder och pensionärer. Det finns skäl ställa frågan om samhällets utfästelser i detta sammanhang infriats. Samtidigt har stora insatser gjorts för inkomstgraderade tilläggspensioner, vilka i liten eller ingen utsträckning kommer de låga inkomsttagarna till del. Man måste därför ställa frågan, om inte detta är att eftersätta våra socialpolitiska traditioner.

Flera exempel skulle kunna anföras på hur det sociala motivet eftersättes i vår socialpolitik, vilket gör att klyftan mellan låglönegrupperna och övriga grupper ökar inte bara under de produktiva åren utan även därefter.

Inom lönepolitiken är det angeläget att staten som arbetsgivare icke medverkar till att vidga löneklyftorna utan eftersträvar rättvisare förhållanden. Vi vill i detta sammanhang erinra om att denna fråga aktualiserats i en särskild motion till årets riksdag.

Även om man med en bättre avvägd skattepolitik, socialpolitik och lönepolitik kan avhjälpa några av låginkomstgruppernas problem, inbegripet både företagare och anställda, måste själva botemedlet enligt vår mening sökas i en bättre näringspolitik och bättre lokaliseringspolitik. Arbetskraften är ett lands värdefullaste tillgång. Det duger inte att misshushålla med den. Bakom de mycket låga inkomstsiffror som här redovisas finns med säkerhet en betydande dold arbetslöshet eller, med ett annat uttryck, arbetskraft som inte är sysselsatt på produktivt sätt. Människor skall givetvis ha full frihet att göra en mindre arbetsinsats och att därför ha en lägre levnadsstandard. Å andra sidan är vår näringspolitikens uppgift att så rikta sysselsättningsmöjligheterna att människorna får tillfälle att utföra en produktiv

arbetsinsats. De regionala skillnaderna i fråga om låga inkomster talar sitt tydliga språk och visar att det är slöseri med våra arbetskraftsresurser att inte satsa på expansion av näringslivet i samband med ökad decentralisering till regioner med föga differentierat näringsliv och tendenser till undersysselsättning.

Politiken på skilda områden får enligt vår uppfattning inte, som nu ofta synes vara fallet, bidra till att öka klyftorna enskilda och grupper emellan.

Vi anser att denna utveckling måste bli föremål för ökad uppmärksamhet. Vi kan inte i längden låta oss invaggas i tron på att vårt samhälle på alla områden är ett välfärdssamhälle. Allvarliga brister talar för att så inte är fallet.

Med stöd av det ovan anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig utredning av låginkomstgruppernas situation i samhället, särskilt regionalt förefintliga differenser i näringslivets utbyggnad, med sikte på åtgärder för att främja sysselsättningen, även i glesbygderna, och ge rättvisa inkomster också åt tillbakasatta låglönegrupper.

Stockholm den 26 januari 1961

B. Börjesson
i Falköping

Arne Magnusson
i Jönköping
